

## Stoomgemaal Halfweg oudste ter wereld

In 1852 de Haarlemmermeerpolder ontstaan. Daarvoor was de Haarlemmermeer een meer. Met het leegmalen van de Haarlemmermeer raakte Rijnland ongeveer tachtig procent van de boezem kwijt. Om dat verlies te kunnen opvangen waren flinke maatregelen nodig. Die kwamen er in de vorm van twee stoomgemalen. Een bij Spaarndam en een bij Halfweg.

*Door Erwin Albrecht*

De directe aanleiding voor de drooglegging van de Haarlemmermeer waren twee stormen van orkaankracht die in het najaar van 1836 grote schade aanrichtten in de gebieden rond de Haarlemmermeer. De eerste storm richtte grote schade aan in het gebied tussen Amsterdam en het meer, bij Sloten en Osdorp. De tweede storm hield flink huis aan de zuidwestkant. De lager gelegen delen van Leiden kwamen hierbij onder water te staan.

Naast het spoor van vernieling dat deze twee stormen achterlieten is er nog een reden waarom de Haarlemmermeer ingepolderd moest worden. Het meer, dat niet voor niets de bijnaam 'de Waterwolf' droeg, kon door z'nonstuimigheid een bedreiging voor de voedselvoorziening van de stad Amsterdam vormen. Als die in de knoop kwam, zou dat tot onrust bij de stedelingen kunnen leiden. En dat was iets waar men in de tijd van de prille eenwording van de Staat der Nederlanden niet op zat te wachten.

## Boezemverkleining

De drooglegging van 'de Meer' kostte Rijnland tachtig procent van z'n boezem. Om er voor te zorgen het boezemstelsel nog steeds op een adequate wijze het overtollige boezemwater kwijt zou kunnen op het IJ waren drastische maatregelen nodig. Niet alleen zou de boezem kleiner worden, daarbij kwam ook nog het water dat uit de Haarlemmermeerpolder op de verkleinde boezem werd uitgemalen. De derde factor die een rol speelde is het feit dat in die tijd het lozen van boezemwater op zee alleen verliep via natuurlijk verval. Dat wil zeggen via de sluisen bij Halfweg en Spaarndam. Daardoor kon alleen water afgevoerd worden bij laagwater.

Om aan deze problemen tegemoet te komen bouwde Rijnland het eerste stoomgemaal bij Spaarndam. Het gemaal in Spaarndam is in 1846 in gebruik genomen. Eigenlijk wilde Rijnland twee gemalen, maar dat wilde de rijksoverheid niet betalen. Pas later, toen de minister inzag dat het toch wel riskant afhankelijk te zijn van één gemaal bij Spaarndam, besloot hij dat Rijnland een tweede gemaal kon laten bouwen bij Halfweg.

## Museum

Het gemaal bij Halfweg werd met 100 pk een stuk kleiner dan het gemaal in Spaarndam. Het ging draaien in 1853. In de periode tot 1977 zijn de ketels een aantal keren vervangen en ook de machine, in 1923. In 1977 verving Rijnland het gemaal door een volautomatisch gemaal met vijzels en elektromotoren.

Het stoomgemaal is nu nog als museum in gebruik. Rijnland heeft het gemaal voor één gulden aan de stichting Vrienden Stoomgemaal Halfweg verkocht. Een aantal dagen in het jaar stoken de vrijwilligers een van de ketels op en laten ze de machines draaien, op dat moment is het gemaal het oudste nog werkende stoomgemaal ter wereld. De andere ketel is opengewerkt, zodat goed te zien is hoe de techniek van een stoommachine in elkaar zit. Ook tijdens de draaidagen is het gemaal te bezichtigen. Op die dagen maakt ook de kanoëbond er gebruik van: de kanoërs gebruiken de stroming van het uitwateringskanaal om te trainen en wedstrijden te houden.

Voor meer informatie: [www.stoomgemaalhalfweg.nl](http://www.stoomgemaalhalfweg.nl)

